

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83290,Lencewicz-Stanislaw.html>
2022-10-02, 09:46

Lencewicz Stanisław

Lencewicz Stanisław (19 IV 1889, Warszawa – 1 IX 1944, tamże), geograf, geolog, geofizyk, kartograf. Syn Krzysztofa, pracownika kolejowego, i Julii z domu Falke.

Uczęszczał do Gimnazjum Praskiego, skąd został usunięty po strajkach 1905. Maturę uzyskał eksternistycznie w 1908, po czym studiował w TKN (1908–11), następnie geografię i geologię na UJ w Krakowie (1911–13), wreszcie na uniwersytetach w Szwajcarii – w Lozannie, Zurychu i Neuchâtel, gdzie dorywczo współpracował ze służbami geologicznymi tego kraju. Przed I wojną światową i później uczył nauk przyrodniczych w polskim szkolnictwie prywatnym, okresowo także we własnym zakładzie, skąd czerpał środki na studia i utrzymanie. Doktorat uzyskał w uniwersytecie w Neuchâtel w 1914 na podstawie rozprawy *Étude sur le quaternaire du plateau de la Petit Pologne* (1916), a habilitację na uniwersytecie we Lwowie w 1920, przedłożywszy rozprawę *Morfologia doliny Réchy w Alpach Pennińskich* (1918).

W latach 1914–16 był asystentem w Katedrze Geografii uczelni w Neuchâtel. Po powrocie w Warszawie kierował taką katedrą w Wolnej Wszechnicy Polskiej (1918–28). Od 1920 do śmierci przewodził Katedrze Geografii UW, od 1922 jako profesor. W tym czasie wykładał także, zwykle geografię fizyczną i kartografię, w różnych uczelniach stolicy, m.in. w Oficerskiej Szkole Topografów (1918–26), a w czasie okupacji na tajnych kompletach uniwersyteckich.

Piśmiennictwo L. liczy 195 publikacji z różnych kierunków nauk o Ziemi. Pośmiertnie (do 1964) ogłoszono dalsze pozycje, wśród których były przedruki oraz – wzbogacona przez J. Kondrackiego – *Geografia fizyczna Polski* (1954 i 3 edycje następne). Pierwsze z drukowanych opracowań ogłosił w 1911. Do wybuchu I wojny światowej przedmiotem

zainteresowań L. był najmłodszy okres dziejów Ziemi (dyluwium – czwartorzęd), głównie Małopolski oraz Mazowsza. Interesował się okazami antropologicznymi z wykopalisk archeologicznych (m.in. prace: *Przyczynek do znajomości utworów dyluwialnych okolic Miechowa*, 1911; *Ludność Gór Kieleckich pod względem antropologicznym*, 1914).

Podczas nauki (i pracy) w Szwajcarii L. prowadził badania nad morfologią dolin z lodowcami oraz ich podłożem geologicznym; na ogół opatrywał swoje prace mapami i przekrojami geologicznymi. Niektóre z opracowań wydał w czasopismach polskich, np. *Profile geologiczne przez Apenin Toskański* (1917). Od 1919 zajmował się głównie elementami geologii czwartorzędu i geografią fizyczną (m.in. rzeki, jeziora, wydmy). Niezależnie od tego drukował także mapy specjalne. Znaczenie inspirujące miały studia nad wiekiem moren, w tym także tzw. moreną doliny Wisły okolic Płocka, na której podstawie ustalił uwarunkowania ewolucji morfologii najmłodszego zlodowacenia, nazwanego przez niego bałtyckim (ob. zlodowacenie Wisły). Dał temu wyraz w publikacjach: *Nowe moreny czołowe na Niżu Polskim* (1919), *Wydmy śródlądowe Polski* (1922), *O wieku środkowego Powiśla* (1922), *Podłoże dyluwialne w okolicach Płocka* (1924), *Czwartorzędowe ruchy epirogeniczne i zmiany sieci rzek w Polsce Środkowej* (1926), a przede wszystkim w studium *Dyluwium i morfologia środkowego Powiśla* (1927) oraz rozprawie *Międzyrzecze Bugu i Prypeci: wody płynące i jeziora* (1931).

W dorobku L. znajdują się mapy dotyczące różnych zagadnień: tekstowe, załącznikowe i samoistne. Ważniejsze z nich to: *Mapa hipsometryczna Gór Świętokrzyskich 1:225 000* (1921), *Mapa fizyczna okolic Warszawy 1:400 000* (1921), *Mapa geologiczna Kotliny Płockiej 1:200 000* (1936), *Carte géologique de la Polesie du Sud-Ouest 1:350 000* (1937).

Wszechstronność ujęć podejmowanych problemów (podłoże geologiczne, hipsometria, morfologia, stratygrafia) zdecydowała, iż ustalenia L. na temat dziejów środka i pn. Polski (w granicach międzywojennych) należą do klasyki. W dużym stopniu było to następstwem współpracy ze

specjalistami z Państwowego Inst. Geologicznego, gdzie referował na bieżąco swoje ustalenia. Niektóre z prac prezentował na posiedzeniach TNW, gdzie zawsze były przedmiotem ożywionych dyskusji.

Warunki nauczania w Polsce w okresie międzywojennym decydowały, iż studenci nauk o Ziemi uczyli się jednocześnie geografii i geologii. Uczniowie L. byli tym samym uczniami J. Lewińskiego, kierownika Katedry Geologii UW. Wymagania stawiane im przez L. – przy niekiedy występującej porywczości charakteru profesora – decydowały, że nawet E. Rühle (późniejszy dyrektor Państwowego Inst. Geologicznego) doktorat obronił na UJ. Mimo to do grona wiernych uczniów L. należeli m.in. J. Kondracki i S. Pietkiewicz.

L. należał Polskiego Tow. Geograficznego od chwili powstania tej organizacji w 1918, a od 1922 był redaktorem „Przeglądu Geologicznego” (stąd znaczna część jego publikacji ma charakter doraźny: kronika, bibliografia). Współorganizował obradujący w Polsce w 1934 Międzynarodowy Kongres Geograficzny i redagował obszerne publikacje pokongresowe. Uczestniczył również w krajowych i zagranicznych zjazdach i kongresach specjalistycznych.

Większość rękopisów (w tym prac wykonywanych w ramach działalności Biura Melioracji Polesia) spłonęła w czasie powstania warszawskiego w 1944. L. z żoną Marią z domu Jankowską po opuszczeniu centrum miasta zostali bestialsko zamordowani przez konwojującego żołnierza niemieckiego.

PSB (J. Kondracki); Śródka; Łoza; Fleszarowa.

Stanisław Lencewicz. W dwudziestą rocznicę tragicznej śmierci i siedemdziesiątą piątą urodzin (1889–1944), praca zbiorowa pod red. J. Kondrackiego, Warszawa 1966.

Zbigniew Wójcik

